

СЕКЦІЯ 4 КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС, КРИМІНАЛІСТИКА

РОЗ'ЯСНЕННЯ УХВАЛ СЛІДЧИХ СУДДІВ: ПРОБЛЕМНІ ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНІ ПИТАННЯ

CLARIFICATION OF THE ORDERS OF INVESTIGATING JUDGES: CHALLENGING THEORETICAL AND APPLIED ISSUES

Стаття присвячена дослідженню проблемних теоретико-прикладних питань роз'яснення ухвал слідчих суддів, виходячи з правової природи таких ухвал. Відмічена непослідовність судової практики щодо вирішення цього питання до прийняття відповідної постанови ОП ККС ВС.

Зазначено, що об'єктом роз'яснення у КПК України визнано судові рішення. Судовими рішеннями є, у відповідності до ст. 370 КПК України, вирок, ухвали та постанови. Судове рішення приймається у формі ухвали, постанови або вироку, які мають відповідати вимогам, передбаченим статтями 369, 371–374 цього Кодексу (ч. 2 ст. 110 КПК України).

Підтримано підхід законодавця щодо визнання ухвал слідчих суддів судовими рішеннями, оскільки інших процесуальних рішень, які були б засобом реалізації кримінально-процесуальної компетенції слідчого судді, чинний КПК України не передбачає, тому, відповідно, рішення слідчого судді є судовими рішеннями.

Аналіз ст. 380 КПК України однозначно вказує, що немає обмежень стосовно виду судового рішення, яке може бути роз'яснено, адже будь-яке судове рішення потенційно може бути таким, яке не є незрозумілим для учасника кримінального провадження, а саме це є підставою для його роз'яснення. Ніяких обмежень стосовно роз'яснення судових рішень по видах КПК України не містить. Заборони роз'яснення ухвал слідчих суддів КПК України також не містить. Отже, можуть бути роз'яснені й ухвали слідчих суддів. Проте, для удосконалення цього механізму мають бути внесені зміни та доповнення до ст. 380 КПК України, зокрема, прямо передбачено, що можуть бути роз'яснені ухвали слідчих суддів, а відповідні ухвали про роз'яснення – оскаржені.

Аналіз положень КПК України, практики ККС ВС дозволяє стверджувати, що судові рішення, які постановлені не по суті кримінального провадження, зокрема, ухвали слідчих суддів, підлягають роз'ясненню. Для усунення суперечливих тлумачень такої можливості / неможливості, пропонується викласти ст. 380 КПК України у новій редакції.
Ключові слова: ухвала, слідчий суддя, судове рішення, роз'яснення, оскарження, досудове розслідування, судова практика.

The article is devoted to the study of challenging theoretical and applied issues of the clarification

of orders of investigating judges proceeding from the legal nature of such decisions. It is marked the inconsistency of the judicial practice of dealing with this issue before the approval of the relevant act of the Associate Chamber of the Criminal Court of Cassation as part of the Supreme Court (AC CCC SC).

It is stated the CPC of Ukraine defines a court decision as an object of clarification. According to Art. 370 of the CPC of Ukraine, a court decision is sentences, orders and resolutions. A court decision is made in the form of an order, resolution or sentence, which must meet the requirements provided for in Articles 369, 371–374 of this Code (Part 2, Article 110 of the CPC of Ukraine).

The author supports the legislator's approach to the recognition of orders of investigating courts as court decisions, since the current CPC of Ukraine doesn't prescribe other procedural decisions which would be a means of the implementation of the criminal-procedural competence of an investigating judge. Thus, a decision of an investigating judge is a court decision.

The analysis of Art. 380 of the CPC of Ukraine indicates a lack of limitations on the type of a court decision which can be clarified because any court decision can be one that is not incomprehensible to a participant in the criminal proceedings, and this is the basis for its clarification. The CPC of Ukraine does not contain any restrictions on the interpretation of court decisions according to the types. The CPC of Ukraine also doesn't include prohibitions on the clarification of orders of the investigating judges. Thus, the orders of the investigating judges can be clarified. However, to improve this mechanism, it is essential to amend Art. 380 of the CPC of Ukraine, in particular, it is directly prescribed that the orders of the investigating judges can be clarified and the relevant orders on clarification – appealed.

Analysis of the provisions of the CPC of Ukraine, the practice of the Criminal Court of Cassation as part of the Supreme Court allows the author to state that court decisions, which are not rendered on the merits of criminal proceedings, including, the orders of investigating judges, are subject to clarification. To eliminate disputable interpretations of such a possibility / impossibility, it is proposed to set forth Art. 380 of the CPC of Ukraine in the new wording.

Key words: order, investigating judge, court decision, clarification, appeal, pre-trial investigation, judicial practice.

УДК 343.13

DOI <https://doi.org/10.32843/juridica/2020.2.5>

Гловнюк І.В.,

доктор юридичних наук, професор,
адвокат

АО «Баррістерс»

Постановка проблеми. Кримінально-процесуальні рішення є елементом механізму кримінально-процесуального регулювання. Їх різновидом є судові рішення. Відмітимо, що у первинній редакції КПК України ст. 369 не містила згадки про ухвали слідчого судді як судові рішення: відповідне доповнення у вигляді формулювання «Судове рішення, у якому слідчий суддя, суд вирішує інші питання, викладається у формі ухвали» було внесено лише 04.10.2019 року. Це, відповідно, викликало питання стосовно правової природи ухвал слідчих суддів, а також стосовно можливості їх роз'яснення, які дійшли до розгляду Об'єднаної палати ККС ВС, проте, і там стосовно прийнятого рішення були викладені окремі думки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемні питання ухвал слідчих суддів при реалізації їх окремих повноважень розглядалися Ю. П. Аленинін, О. В. Білоусом, Н. В. Глинською, Л. М. Гуртієвою, В. А. Завтуром, Т. Г. Ільєвою, М. О. Карпенком, Д. І. Клепкою, Т. В. Лукашкіною, М. А. Макаровим, В. В. Михайленко, В. С. Могилою, О. І. Полюховичем, С. О. Пшенічком, Д. А. Скоромним, Х. Р. Тайлієвою, А. Р. Туманянц, Л. Д. Удаловою, В. І. Фаринником, Ю. М. Харковим, С. В. Шапутько, С. Л. Шаренко, О. Г. Шило, А. Щербіною та ін. Проте, питання роз'яснення ухвал слідчих суддів не піддавалися спеціальним дослідженням, крім окремих практичних публікацій (К. Гольдарб), зокрема – на основі практики ККС ВС.

Постановка завдання. Метою статті є доктринальне обґрунтування можливості роз'яснення ухвал слідчих суддів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Статтею 380 КПК України регламентовано: якщо судове рішення є незрозумілим, суд, який його ухвалив, за заявою учасника судового провадження чи органу виконання судового рішення, приватного виконавця ухвалою роз'яснює своє рішення, не змінюючи при цьому його зміст. Суд розглядає заяву про роз'яснення судового рішення протягом десяти днів з повідомленням особи, яка звернулася із заявою про роз'яснення судового рішення, та учасників судового провадження. Неприбуття у судові засідання осіб, які були належним чином повідомлені, не перешкоджає розгляду заяви про роз'яснення рішення. Копія ухвали про роз'яснення судового рішення не пізніше наступного дня після її постановлення надсилається особі, що звернулася із заявою про роз'яснення судового рішення, учасникам судового провадження, які не були присутні у судовому засіданні. Ухвалу про роз'яснення судового рішення або відмову у його роз'ясненні може бути оскаржено в апеляційному порядку особою, яка звернулася із заявою про

роз'яснення судового рішення, та учасниками судового провадження.

Відповідно, об'єктом роз'яснення у КПК України визнано судове рішення. Судовими рішеннями є, у відповідності до ст. 370 КПК України, вироки, ухвали та постанови. Судове рішення приймається у формі ухвали, постанови або вироку, які мають відповідати вимогам, передбаченим статтями 369, 371-374 цього Кодексу (ч. 2 ст. 110 КПК України). У доктрині судове рішення визначається як вид правозастосовного акту слідчого судді, суду, судді (у тому числі судді-доповідача), суду присяжних, який має державно-владний, владно-розпорядчий та загальнообов'язковий характер, прийнято у встановленій законом формі (ухвали, постанови, вироку, подання), пов'язаний з вирішенням правових питань, що виникають у судовій діяльності та містить владні приписи щодо вчинення певних правових дій чи настання певних правових наслідків [1, с. 19]; як акт правосуддя, в якому відображається висновок суду (судді) по суті обвинувачення або інших процесуальних питань, віднесених кримінальним процесуальним законом до компетенції слідчого судді, суду (судді), спрямований на забезпечення реалізації завдань кримінального провадження [2, с. 21]; як акт правосуддя, акт застосування норм матеріального права (закону України про кримінальну відповідальність) в особливій процесуальній формі (встановленій кримінальним процесуальним законом), тобто оформлене відповідним чином правове владне рішення уповноваженого органу (суду), посадової особи (судді, слідчого судді) по суті кримінального провадження (наявності чи відсутності події кримінального правопорушення та вини особи у його вчиненні), а також щодо встановлення (зміни, скасування) прав і обов'язків (повноважень) персоніфікованих учасників кримінальних процесуальних відносин для вирішення конкретних питань у сфері кримінального провадження [3, с. 10]. Із цих визначень та інших доктринальних досліджень вбачається, що рішення слідчих суддів відносяться до системи судових рішень [2, с. 97-98; 3, с. 62; 4, с. 680; 5, с. 124; 6, с. 768; 7, с. 188], що і було логічно визнано у ст. 369 КПК України Законом № 187-IX від 04.10.2019 року.

Разом з тим, є і протилежна точка зору. Як зазначає М.О. Карпенко, буквальне тлумачення статті 110 КПК України дає підстави стверджувати про те, що законодавець відносить рішення слідчого судді до судових рішень. Однак системний аналіз положень КПК України не дає можливості зробити однозначного про це висновку, оскільки: а) слідчий суддя і суд є суб'єктами кримінального процесу, які мають різну функціональну спрямованість і реалізують повноваження на різних етапах

кримінального провадження; б) у главі 29 КПК України, яка визначає види, зміст та властивості судових рішень взагалі нічого не говорить про рішення слідчого судді. До того, місце розташування відповідної глави у КПК України свідчить, що вона присвячена виключно кінцевим та проміжним рішенням, які постановляє, ухвалює суд у процесі вирішення справи по суті під час судового розгляду. Окреслене вище дає підстави зробити логічний висновок про те, що правова природа рішень слідчого судді та суду є абсолютно різною, їх не можна ототожнювати, пред'являти однакові вимоги до них [8, с. 53-54].

Із таким підходом погодитись неможливо з таких міркувань. Слідчий суддя, дійсно, не здійснює правосуддя і не може бути ототожнений із судом, є відокремленим носієм судової влади. Пункт 18 ст. 3 КПК України передбачає, що слідчий суддя – суддя суду першої інстанції, до повноважень якого належить здійснення у порядку, передбаченому цим Кодексом, судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні, та у випадку, передбаченому статтею 247 цього Кодексу, – голова чи за його визначенням інший суддя відповідного апеляційного суду. Засобами реалізації кримінально-процесуальної компетенції слідчого судді є загальні засоби кримінального процесу, якими є кримінально-процесуальні дії та кримінально-процесуальні рішення. Судовими рішеннями є, у відповідності до ст. 370 КПК України, вирок, ухвали та постанови. Судове рішення приймається у формі ухвали, постанови або вироку, які мають відповідати вимогам, передбаченим статтями 369, 371-374 цього Кодексу (ч. 2 ст. 110 КПК України). Таким чином, інших процесуальних рішень, які були б засобом реалізації кримінально-процесуальної компетенції слідчого судді, чинний КПК України не передбачає, та, відповідно, рішення слідчого судді є судовими рішеннями.

Надалі розглянемо доктринальні і практичні питання роз'яснення ухвал слідчих суддів.

У кримінально-процесуальній доктрині за функціональним призначенням судові рішення класифікуються на: а) початкові (ухвала про призначення підготовчого судового засідання); б) проміжні (зокрема, ухвала про відкладення судового засідання, ухвала про зупинення судового засідання, ухвала про застосування запобіжного заходу, подання про направлення за підсудністю та ін.); в) підсумкові (вирок на підставі угоди (ст. 475 КПК), вирок за результатами спрощеного провадження щодо кримінальних проступків (ч. 1 ст. 381 КПК, ч. 2 ст. 382 КПК), ухвала про відмову в затвердженні угоди та повернення кримінального провадження прокурору для

продовження досудового розслідування; ухвала про закриття кримінального провадження у випадку встановлення підстав, передбачених пунктами 4-8 ч. 1 або ч. 2 ст. 284 КПК України; ухвала про повернення обвинувального акту, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру прокурору, якщо вони не відповідають вимогам КПК України; ухвала про призначення судового розгляду) [1, с. 36].

Відмітимо, що у літературі є думка, що предметом роз'яснення в порядку, передбаченому ст.380 КПК України, може бути судове рішення, постановлене за наслідками судового провадження [8, с. 54]; ухвали слідчого судді, на відміну від ухвал суду, постановляються під час досудового розслідування, а не судового провадження, тому ухвала слідчого судді не відповідає критерію стадії кримінального провадження, під час якої приймається судове рішення, яке може бути роз'яснено [8, с. 55].

З моменту набуття чинності КПК України судова практика є різною у цьому питанні. Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ у листі від 22 серпня 2013 року №10-1332/0/4-13 вказав, що при вирішенні питання, чи підлягають роз'ясненню ухвали слідчого судді, слід керуватися ч.1 ст.9 КПК, відповідно до якої під час кримінального провадження суд, слідчий суддя, прокурор, керівник органу досудового розслідування, слідчий, інші службові особи органів державної влади зобов'язані неухильно дотримуватись вимог Конституції, цього кодексу, міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою, вимог інших актів законодавства. Враховуючи наведене, а також те, що порядок роз'яснення ухвал слідчого судді прямо не визначений у КПК, слідчий суддя не уповноважений розглядати та вирішувати по суті клопотання чи заяви осіб про роз'яснення постановлених ним ухвал. Натомість, вже у Листі від 03 червня 2016 року «Про правові позиції судової палати у кримінальних справах ВССУ за 2015 рік» зазначалося, що будь-яких застережень щодо неможливості вирішення питання про роз'яснення судового рішення, постановленого слідчим суддею, у порядку, визначеному положеннями ст.380 КПК, кримінальний процесуальний закон не містить.

На практиці є велика кількість прикладів роз'яснення ухвал слідчих суддів [детальніше див.: 9].

Відповідне питання розглядалося і ОП ККС ВС. У постанові від 18 листопада 2019 року (справа № 367/3068/17, провадження № 51-8936кмо18) було сформульовано висновок щодо застосування норми права у подібних правовідносинах: «1. Згідно з ч. 1 ст. 380 КПК України, якщо судове рішення, яке

є результатом судового провадження та яким вирішено питання, що становило предмет його розгляду, за виключенням рішення слідчого судді апеляційного суду ухваленого в порядку, передбаченому главою 21 КПК України, є незрозумілим, суд, слідчий суддя, який його ухвалив, за заявою учасника судового провадження чи органу виконання судового рішення ухвалою роз'яснює своє рішення, не змінюючи при цьому його зміст» [10].

Проте, стосовно такого висновку наявні окремі думки із іншим тлумаченням норм. Зокрема, суддею Мазуром М.В. зазначено, що: «Так, згідно з ч. 1 ст. 380 КПК «якщо судові рішення є незрозумілим, суд, який його ухвалив, за заявою учасника судового провадження чи органу виконання судового рішення, приватного виконавця ухвалою роз'яснює своє рішення, не змінюючи при цьому його зміст». Частина 2 статті 380 КПК передбачає, що суд розглядає заяву про роз'яснення судового рішення в судовому засіданні протягом десяти днів з повідомленням особи, яка звернулася із заявою про роз'яснення судового рішення, та учасників судового провадження. Крім того, ч. 4 ст. 380 КПК передбачає можливість апеляційного оскарження ухвали про роз'яснення судового рішення або відмову у його роз'ясненні. Наявність указівки на суб'єктів звернення із заявою про роз'яснення судового рішення в цій статті, серед яких називаються не тільки учасники судового провадження, але й «орган виконання судового рішення, приватний виконавець», свідчить про те, що предметом такого роз'яснення може бути не будь-яке рішення, а лише те рішення, яке підлягає виконанню, а його суть полягає в роз'ясненні не мотивів чи процедури ухвалення рішення, а його резолютивної частини, тобто тієї частини рішення, яке підлягає виконанню. ... У сукупності із визначеним у ч. 2 ст. 380 КПК окремим процесуальним порядком розгляду заяв про роз'яснення судового рішення, який виходить за межі судового розгляду кримінального провадження по суті, наведене вище дає можливість зробити висновок, що за змістом ст. 380 КПК роз'ясненню підлягають не будь-які рішення, ухвалені в межах судового розгляду кримінального провадження в суді першої інстанції, а лише судові рішення, яким завершується такий судовий розгляд – вироки, а також ухвали про застосування чи відмову у застосуванні примусових заходів медичного або виховного характеру. ... З огляду на це, висновок про те, що в порядку, передбаченому ст. 380 КПК, роз'ясненню підлягають не всі судові рішення, ухвалені під час судового розгляду кримінального провадження в суді першої інстанції, а лише ті рішення, якими таке провадження завершено, є цілком обґрунтованим і базується на поєднанні логічного, системного та телеологічного (цільового) мето-

дів тлумачення. ... Далі, для того, щоб з'ясувати можуть бути предметом роз'яснення за процедурою, передбаченою ст. 380 КПК ухвали слідчих суддів, необхідно звернути увагу на те, що ця норма розташована у розділі IV «Судове провадження» (одразу після глави 28 «Судовий розгляд»). За загальним правилом, норми, передбачені в главах 28 і 29 КПК, застосовуються і на інших стадіях кримінального провадження, на що, зокрема, вказують відсылні норми в інших розділах. ... У зв'язку з цим, з урахуванням наведених вище міркувань, як і більшість суддів об'єднаної палати, я вважаю, що на стадії досудового розслідування ухвали слідчого судді, в принципі, можуть бути роз'яснені в порядку ст. 380 КПК, але не всі з них, а лише ті, якими завершено відповідне судові провадження щодо розгляду того чи іншого питання, віднесеного до компетенції слідчого судді (наприклад, ухвала слідчого судді за результатами розгляду клопотання про застосування запобіжного заходу чи іншого заходу забезпечення кримінального провадження, про надання дозволу на проведення певної слідчої дії тощо, а також скарг на рішення, дії чи бездіяльність слідчого, прокурора). При цьому не підлягають роз'ясненню ухвали слідчих суддів, що стосуються процедури підготовки та розгляду вказаних питань» [11].

Суддя І.В. Григор'єва виклала такі доводи: «правова природа «рішень слідчого судді» та «судових рішень» є різною, і законодавець не ототожнює їх, а навпаки системно розділяє. Тому твердження в постанові, що вони перебувають саме в одній системі є помилковим, суперечать логіці законодавця та структурі Кодексу. Крім того, ст. 380 КПК визначено, що стадія на якій може бути роз'яснено судові рішення є судові провадження, а згідно з п. 24 ч. 1 ст. 3 цього Кодексу таким провадженням є кримінальне провадження у суді першої інстанції, яке включає судові провадження, судовий розгляд і ухвалення та проголошення судового рішення, провадження з перегляду судових рішень в апеляційному, касаційному порядку, а також за нововиявленими або виключними обставинами. Отже, предметом роз'яснення в порядку ст. 380 вказаного Кодексу може бути судові рішення, постановлені за наслідками лише судового провадження» [12].

Така різниця у думках свідчить, без сумніву, на непослідовність викладу нормативних положень стосовно роз'яснення судових рішень при тому, що правову природу ухвал слідчих суддів як судових рішень вже визнано законодавцем.

Як видається, аналіз ст. 380 КПК України однозначно вказує, що немає обмежень стосовно виду судового рішення, яке може бути

роз'яснено, адже будь-яке судове рішення потенційно може бути таким, яке не є незрозумілим для учасника кримінального провадження, а саме це є підставою для його роз'яснення. Ніяких обмежень стосовно роз'яснення судових рішень по видах КПК України не містить. Заборони роз'яснення ухвал слідчих суддів КПК України також не містить. Отже, можуть бути роз'яснені й ухвали слідчих суддів.

Проте, для удосконалення цього механізму мають бути внесені зміни та доповнення до ст. 380 КПК України, зокрема, пряме визнання того, що можуть бути роз'яснені ухвали слідчих суддів, а відповідні ухвали про роз'яснення – оскаржені.

Висновки. Аналіз положень КПК України, практики ККС ВС дозволяє стверджувати, що судові рішення, які постановлені не по суті кримінального провадження, зокрема, ухвали слідчих суддів, підлягають роз'ясненню. Для усунення суперечливих тлумачень такої можливості / неможливості, пропонується викласти ст. 380 КПК України у редакції:

«1. Якщо судове рішення є незрозумілим, суд, слідчий суддя, який його ухвалив, за заявою учасника кримінального провадження чи органу виконання судового рішення, приватного виконавця ухвалою роз'яснює своє рішення, не змінюючи при цьому його зміст. Це правило не поширюється на ухвали слідчого судді апеляційного суду, постановлені в порядку, передбаченому главою 21 цього Кодексу.

2. Суд, слідчий суддя розглядає заяву про роз'яснення судового рішення протягом десяти днів з повідомленням особи, яка звернулася із заявою про роз'яснення судового рішення, прокурора, потерпілого та підозрюваного, його захисника, законного представника – у досудовому розслідуванні, або учасників судового провадження. Неприбуття у судові засідання осіб, які були належним чином повідомлені, не перешкоджає розгляду заяви про роз'яснення рішення.

3. Копія ухвали про роз'яснення судового рішення не пізніше наступного дня після її постановлення надсилається особі, що звернулася із заявою про роз'яснення судового

рішення, учасникам розгляду заяви, які не були присутні у судовому засіданні.

4. Ухвалу про роз'яснення судового рішення або відмову у його роз'ясненні може бути оскаржено в апеляційному порядку особою, яка звернулася із заявою про роз'яснення судового рішення, та учасниками розгляду заяви».

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гуртієва Л. М., Лукашкіна Т. В. Судові рішення у кримінальному провадженні України : навч.-метод. посібник. Одеса: Фенікс, 2017. 112 с.
2. Харковець Ю.М. Інститут судових рішень в кримінальному процесі України: дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2018. 240 с.
3. Тайлієва Х.Р. Судові рішення у кримінальному процесі: дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2016. 218 с.
4. Кримінальний процесуальний кодекс України: наук.-практ. комент. / відп. ред.: С. В. Ківалов, С. М. Міщенко, В. Ю. Захарченко. Харків: Одісей, 2013. 1104 с.
5. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар: у 2 т. Т. 1 / О. М. Бандурка, Є. М. Блажівський, Є. П. Бурдоль та ін.; за заг. ред. В. Я. Тація, В. П. Пшонки, А. В. Портнова. Харків: Право, 2013. 768 с.
6. Кримінальний процесуальний кодекс України: наук.-практ. комент. / за заг. ред. В. Г. Гончаренка, В. Т. Нора, М. Є. Шумила. Київ: Юстиніан, 2012. 1224 с.
7. Посібник з написання судових рішень у цивільному і кримінальному судочинстві. Київ: Ваіте, 2016. 206 с.
8. Карпенко М. О. Рішення слідчого судді у кримінальному провадженні: окремі аспекти. *Форум права*. 2016. № 5. С. 53-57. URL: http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/15927/1/Karpenko_53-57.pdf
9. Гольдарб К. Роз'яснення ухвали слідчого судді: правове підґрунтя та практичні аспекти застосування. URL: https://protocol.ua/ru/roz_yasnennya_uhvali_slidchogo_suddipravove_pid_runtya_ta_praktichni_aspekti_zastosuvannya/
10. ЄДРСР. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/86035067>
11. ЄДРСР. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/86000715>
12. ЄДРСР. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/86035076>